

OECD Regions at a Glance

Summary in Slovak

Prehľad regiónov OECD

Zhrnutie v slovenčine

Príručka pre čitateľa

Prečo *Prehľad regiónov OECD*?

V posledných rokoch sa medzi politické priority mnohých krajín OECD vrátil dôraz na problematiku regionálneho rozvoja. V dôsledku vyššieho stupňa integrácie daného inštitucionálnymi procesmi (napr. v podobe Európskej únie, Svetovej obchodnej organizácie), ako aj hospodárskymi trendmi (napr. globalizácia) sa stierajú štátne hranice a vytvára sa konkurenčné prostredie medzi jednotlivými regiónmi vytvárajúcimi svetový trh. Zároveň však sú pretrvávajúce a významné regionálne rozdiely významnou prekážkou v snahách jednotlivých krajín zlepšovať hospodársky rast pri súčasnom zachovaní sociálnej súdržnosti.

V dôsledku obnoveného záujmu o regionálnu problematiku vzniká dopyt po štatistických údajoch mapujúcich situáciu v oblastiach pod úrovňou jednotlivých krajín. Orgány podieľajúce sa na tvorbe štátnej politiky vyžadujú kvalitné štatistické údaje o potenciáloch konkurencieschopnosti regiónov, takéto údaje však nie sú vždy k dispozícii. Údaje pre oblasti pod úrovňou jednotlivých krajín sú dostupné len v obmedzenej miere a regionálne ukazovatele medzi jednotlivými krajinami sú navzájom len ťažko porovnateľné.

Účelom *Prehľadu regiónov OECD* je vyplniť túto medzeru analýzou a porovnaním významných územných rozdielov a regionálnych trendov v krajinách OECD.

Porovnanie regiónov

Hlavným problémom pri ekonomických analýzach oblastí pod úrovňou jednotlivých krajín je jednotka, z ktorej sa má pri analýze vychádzať, t.j. samotný pojem regiónu. Slovo „región“ môže mať tak v rámci jednotlivých krajín, ako aj medzi krajinami značne rozdielny obsah. Napríklad najmenší región v rámci OECD (Concepcion de Buenos Aires v Mexiku) má rozlohu menšiu než 10 štvorcových kilometrov, zatiaľ čo najväčší (Nunavut v Kanade) vyše 2000 štvorcových kilometrov. Podobne výrazné sú tiež rozdiely v počte obyvateľstva jednotlivých regiónov OECD: od približne 400 obyvateľov oblasti Balance ACT (Austrália) po vyše 47 miliónov obyvateľov oblasti Kanto (Japonsko).

V rámci snahy o riešenie tohto problému spracovalo OECD klasifikáciu regiónov v jednotlivých členských krajinách (pozri kapitolu „Zdroje a metodiky“, časť „Regionálne členenie OECD“). Táto klasifikácia vychádza z dvoch teritoriálnych úrovní (territorial levels, TL). Vyššiu úroveň (Teritoriálna úroveň 2) tvorí približne 300 makroregiónov, zatiaľ čo nižšiu úroveň (Teritoriálna úroveň 3) vyše 2300 mikroregiónov.¹ Táto klasifikácia, ktorá sa pre európske krajiny prevažne kryje s klasifikáciou Eurostat, umožňuje lepšiu porovnateľnosť regiónov na rovnakej teritoriálnej úrovni. Z uvedených dvoch úrovní, ktoré sú oficiálne zavedené a vo všetkých členských krajinách OECD sa používajú relatívne konzistentne, vychádza mnoho autorov pre referenčné účely pri spracovávaní regionálnych stratégií.

Druhým problematickým aspektom sú rozdiely v „zemepise“ jednotlivých regiónov. Napríklad pre Britániu možno oprávnene pochybovať o praktickej porovnateľnosti vysoko urbanizovaného prostredia Londýna s vidieckym regiónom Shetlandských ostrovov, a to bez ohľadu na to, že tieto dva regióny sú klasifikované na rovnakej teritoriálnej úrovni. Na zohľadnenie týchto rozdielov spracovalo OECD typológiu rôznych druhov regiónov, v rámci ktorej sa zaviedlo rozdelenie regiónov na prevažne mestské, prevažne vidiecke a regióny s prechodným charakterom. Táto typológia, ktorá vychádza z percentuálneho podielu obyvateľstva daného regiónu žijúceho v mestskom alebo vidieckom prostredí, umožňuje zmysluplné porovnanie regiónov rovnakého typu (pozri kapitolu „Zdroje a metodiky“, časť „Regionálna typológia OECD“).

Členenie publikácie

Na základe nového strategického prístupu v krajinách OECD zodpovedá členenie „Prehľad regiónov OECD“ zameraniu na tri hlavné témy:

1. Regióny ako činitele hospodárskeho rastu štátu
2. Ako najlepšie zúžitkovať miestne zdroje
3. Konkurencieschopnosť na základe kvality života v regióne.

¹ Úroveň 0 znamená územie celej krajiny, na úrovni 1 sú skupiny makroregiónov.

V rámci prvej témy sa venuje pozornosť faktu, že zdroje hospodárskeho rastu štátu sú zvyčajne ostro lokalizované do malého počtu regiónov, takže snahy o podporu hospodárskeho rastu si logicky vyžadujú lepšie využitie zdrojov v týchto regiónoch. V rámci druhej témy sa hodnotia hospodárske výsledky regiónov so snahou o určenie nevyužitých a aktivovateľných zdrojov na zlepšenie konkurencieschopnosti regiónov. Napokon v rámci tretej témy sa analyzujú rôzne aspekty kvality života vzhľadom na kvalitu života ako kľúčový faktor pri zvyšovaní konkurencieschopnosti regiónov.

Regióny ako činitele hospodárskeho rastu štátu

Pravdepodobne najvýraznejším zemepisným aspektom hospodárskej činnosti je koncentrácia. Vo všetkých krajinách OECD sa zvykne výroba sústreďovať v malom počte mestských centier, podniky v jednotlivých branžiach sa často sústreďujú vo vymedzených oblastiach a vysoká nezamestnanosť je často typická pre niekoľko málo konkrétnych regiónov.

Rozdiely v klimatických a ekologických podmienkach sú príčinou nízkej príťažlivosti určitých území z hľadiska ľudského osídlenia, ale tiež naopak vysokej koncentrácie obyvateľstva v relatívne malom počte mestských centier. Vyše polovica obyvateľstva krajín OECD (53 %) žije v regiónoch s prevažne mestským charakterom (Obr. 1.4). V oblastiach s vysokou koncentráciou obyvateľstva pritom navyše dochádza k pozitívnej spätnej väzbe danej ekonomickými príležitosťami a širšou dostupnosťou služieb typických pre urbanizované prostredie. V mnohých krajinách OECD, ako sú Rakúsko, Kanada, Fínsko, Maďarsko, Japonsko, Kórea, Mexiko, Portugalsko, Španielsko, Švédsko a Turecko, sa vytvára 40 % HDP týchto krajín alebo dokonca viac len v 10 % ich regiónov (Obr. 2.1).

Podobné rozdelenie možno pozorovať aj v súvislosti s nezamestnanosťou. Približne 47 % z počtu nezamestnaných osôb v krajinách OECD sa sústreďuje v mestských regiónoch, v porovnaní s 31 % a 22 % v regiónoch s prechodným charakterom a vidieckych regiónoch (Obr. 3.3). Rozdelenie nezamestnanosti podľa druhu regiónu sa však medzi jednotlivými krajinami značne líši. V Belgicku, Japonsku, Kórei, Holandsku, Británii a Spojených štátoch sa aspoň 60 % z celkového počtu nezamestnaných osôb v danej krajine sústreďuje v mestských regiónoch. Naproti tomu vo Fínsku, Írsku, Nórsku, Poľsku a Švédsku sa vyše polovica z celkového počtu nezamestnaných osôb zdržuje vo vidieckych oblastiach. Napokon vo Francúzsku, na Novom Zélande, v Španielsku, v Slovenskej republike a Turecku sa nezamestnanosť prevažne sústreďuje v regiónoch s prechodným charakterom.

Kľúčové zdroje hospodárskeho rastu sa zvyčajne sústreďujú len v malom počte regiónov. V roku 2001 pochádzalo 54 % z celkového počtu prihlásených patentov v členských krajinách OECD len z 10 % regiónov v rámci OECD (Obr. 5.1) a vyše 64 % obyvateľstva s vyšším vzdelaním žije v mestských regiónoch (Obr. 6.3).

Koncentrácia zdrojov hospodárskeho rastu naznačuje, že hospodárske výsledky jednotlivých krajín sú závislé od dynamiky pomerne malého počtu regiónov v týchto krajinách. V priemere sa v krajinách OECD za obdobie rokov 1996 až 2001 podieľalo

10 % regiónov na celkovej tvorbe pracovných miest až z 56 % (Obr. 9.3), zatiaľ čo naopak približne 70 % zrušených pracovných miest bolo len v 10 % regiónov (Obr. 9.4). Regionálne faktory teda zohrávajú v dynamike hospodárskeho rastu krajín OECD aspoň rovnako významnú úlohu ako faktory na celoštátnej úrovni.

Ako najlepšie zúžitkovať miestne zdroje

V hospodárskych výsledkoch jednotlivých krajín OECD sú značné rozdiely, no odchýlky v medzinárodnom porovnaní sú často menej výrazné ako zistené interregionálne rozdiely v rámci jednotlivých krajín. V roku 2001 bolo HDP na hlavu v Luxembursku v porovnaní s Tureckom vyše osemnásobne vyššie, no v rámci Turecka bol pritom HDP na hlavu v regióne Kocaeli vyše 13-krát vyšší než v regióne Hakkari. Podobne napríklad v Británii bol HDP na hlavu vo vnútornom západnom Londýne vyše deväťnásobne vyšší než pre ostrov Anglesey (Obr. 11.2).

V tom istom roku dosahovali rozdiely v miere nezamestnanosti medzi jednotlivými krajinami až 17 % (Obr. 13.1). Naproti tomu interregionálne rozdiely v miere nezamestnanosti dosahovali v Kanade, Taliansku, Poľsku a Španielsku až 20 % (Obr. 13.2).

Výrazne sa líši tiež hospodárska výkonnosť jednotlivých regiónov v rámci OECD. Prečo sú však niektoré regióny viac konkurencieschopné než iné? Regionálny benchmarking (Tabuľka 15.1) umožňuje určiť hlavné faktory vysokého HDP na hlavu v niektorých regiónoch (komparatívna výhoda) resp. nízkeho HDP na hlavu v iných regiónoch (komparatívna nevýhoda).

Vo väčšine regiónov s vysokým HDP na hlavu sa javí ako hlavná komparatívna výhoda produktivita (43 %). Produktivita sa tiež objavuje ako jedna z najčastejších komparatívnych nevýhod regiónov s nízkym HDP na hlavu (62 %).

Druhou najčastejšou komparatívnou výhodou regiónov s vysokým HDP na hlavu (20 %) sa javí byť vysoká miera účasti na trhu práce, zatiaľ čo na druhej strane je tento faktor kľúčovým vysvetlením nízkej konkurencieschopnosti len u 8 % regiónov s podpriemerným HDP na hlavu v rámci jednotlivých krajín.

Dochádzka do práce na dlhé vzdialenosti, špecializácia a miera zamestnanosti sa javia pre regióny s vysokým i nízkym HDP na hlavu ako porovnateľne dôležité faktory. Príslušné hodnoty sú približne 15 % pre dochádzku na dlhé vzdialenosti, 7 % pre špecializáciu a 6 % pre mieru zamestnanosti (7 % v regiónoch s nízkym HDP na hlavu).

Napokon miera získaných zručností a spôsobilostí sa javí byť skôr komparatívnou výhodou ako vysvetlením slabých hospodárskych výsledkov. Tieto faktory sú hlavnou komparatívnou výhodou v 6 % regiónov s vysokým HDP na hlavu v porovnaní len s 1 % regiónov s nízkym HDP na hlavu.

Konkurencieschopnosť na základe kvality života v regióne

Pre konkurencieschopnosť určitého regiónu sú kľúčové jeho ekonomické zdroje, no pre vysvetlenie schopnosti určitých regiónov pritiahnúť atraktívne odvetvia a kvalifikované pracovné sily majú svoj význam tiež faktory skôr nehmotného rázu, ktoré sa často označujú ako kvalita života.

Kvalita života v podstate závisí od dostupnosti zdrojov a služieb, ktoré sú často k dispozícii len vo veľkých, hospodársky silných centrách. Priemerný dopravný čas občana krajín OECD k najbližšiemu sídelnému centru je v mestských regiónoch 39 minút, 1,55 hodiny v regiónoch s prechodným charakterom a 3,29 hodiny vo vidieckych regiónoch (Obr. 23.2).

V prístupe k vyššiemu vzdelaniu sú medzi regiónmi značné rozdiely. V regionálnom rozptyle v počte zápisov na vysoké školy vedú Turecko a Slovenská republika, zatiaľ čo veľmi malé regionálne rozdiely v počte zápisov naopak vykazujú Spojené štáty, Holandsko a Nórsko (Obr. 25.1).

Ďalším významným aspektom kvality života je prístup k zdravotníckym službám. Prakticky vo všetkých krajinách je počet praktických lekárov na obyvateľa najvyšší v mestských a najnižší vo vidieckych regiónoch (Obr. 27.2). V Slovenskej republike je počet lekárov na obyvateľa v mestských regiónoch oproti priemeru krajiny vyše dvojnásobný, zatiaľ čo v Rakúsku, Grécku, Maďarsku a Kórei je tento pomer oproti priemeru vyšší aspoň o 50 %.

Podobne sa na kvalite života prejavujú tiež rozdiely v zdravotnom stave. V roku 2001 boli vykazované najväčšie regionálne rozdiely v zdravotnom stave obyvateľstva v Spojených štátoch, Austrálii a Mexiku, zatiaľ čo naopak najmenšie vykazovalo Japonsko, Holandsko a Portugalsko (Obr. 26.2).

Ďalším faktorom atraktivity regiónov je bezpečnosť, ktorá vstupuje do rozhodnutia občanov žiť v určitej oblasti a pomáha vytvárať pre firmy pozitívne podnikateľské prostredie. Najväčšie regionálne rozdiely v majetkovej kriminalite vykazujú Španielsko, Slovenská republika, Rakúsko a Turecko, zatiaľ čo naopak výrazne menšie Nový Zéland, Grécko a Dánsko (Obr. 28.1).

Kanada, Spojené štáty, Austrália, Rakúsko, Fínsko, Kórea a Španielsko ďalej vykazujú najväčšie regionálne rozdiely v miere hlásenej kriminality voči osobám. Vyrovnannejšie rozdelenie naopak vykazujú Írsko a Dánsko (Obr. 29.1).

Regionálne rozdiely v počte dopravných nehôd so smrteľnými následkami boli najvýraznejšie v Portugalsku a Spojených štátoch, zatiaľ čo naopak najmenšie na Novom Zélande, v Holandsku a Slovenskej republike (Obr. 30.2). Prakticky vo všetkých krajinách vykazovali najvyššie počty súkromných vozidiel na obyvateľa mestské regióny, len v Spojených štátoch, Švédsku, Rakúsku a Kanade bola hustota súkromných vozidiel vyššia vo vidieckych regiónoch alebo regiónoch s prechodným charakterom (Obr. 31.2).

© OECD 2005

Toto zhrnutie nie je úradným prekladom OECD.

Rozmnožovanie tohto zhrnutia je povolené iba za predpokladu, že bude uvedené autorské právo OECD a názov originálnej publikácie.

Viacjazyčné zhrnutia sú preloženými výňatkami z publikácií OECD, pôvodne uverejnených v anglickom a francúzskom jazyku.

K dispozícii sú bezplatne v on-line kníhkupectve OECD www.oecd.org/bookshop/

Viac informácií získate v Divízii autorských práv a prekladov OECD
Riaditeľstva verejných záležitostí a komunikácie.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Navštívte našu webovú lokalitu www.oecd.org/rights/

